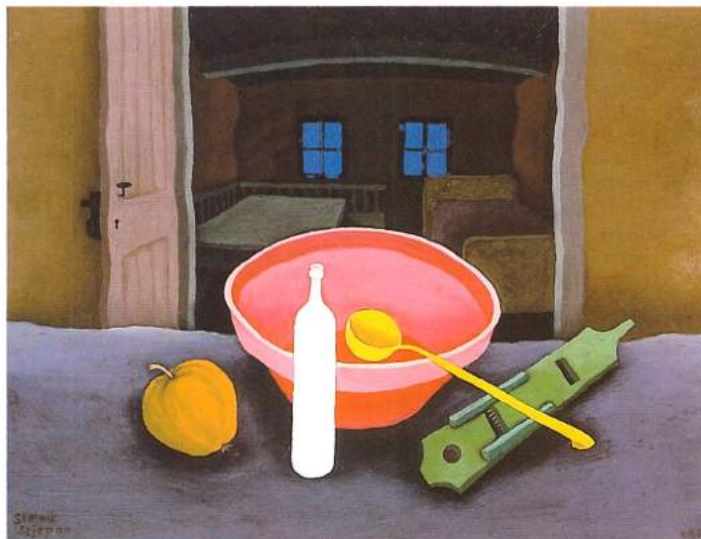

STOLNIK, Stjepan, naivni slikar (Voća Donja kraj Varaždina, 3. III. 1931). Brat slikara Slavka Stolnika. Po zanimanju pastir i zemljoradnik. Izlaže od 1957. Od samoga početka isključiva su tema njegova slikarstva prizori iz svakodnevnoga života na selu (*Svati u crkvi*, 1962; *Selo u zimi*, 1974; *Mjesečina*, 1975). Izraziti kolorit, osobito u masovnim scenama, temelji na živosti i svježini folklornih tonova (*Polnočka*, 1976; *Proštenje*, 1979; *Pečenje žganice*, 1981). Samostalno je izlagao u Zagrebu (1961, 1962, 1964, 1971 — s bratom Slavkom, 1980), Varaždinu (1966, 1981), Rijeci (1967, 1970, 1978), Sisku (1967), Opatiji (1971) i Crikvenici (1979).

LIT.: G. Gamulin, Slavko + Stjepan Stolnik (katalog), Zagreb 1971. — V. Maleković, Hrvatska izvorna umjetnost, Zagreb 1973. — J. Baldani, Stjepan Stolnik (katalog), Zagreb 1980. — J. Tomić, Stjepan Stolnik (katalog), Varaždin 1981. — D. Sačić, Stjepan Stolnik (katalog), Varaždin 1985. — J. Baldani, Stjepan Stolnik (katalog), Tuheljske Toplice 1986. R.

STON, gradić na uskoj prevlaci koja spaja poluotok Pelješac s kopnom; razvio se na mjestu rim. naselja *Stagnum*. To je područje već nastanjeno u mlađe kameno doba (nalazi posebne keramičke skupine te figuralne plastike u špilji *Gudnji* povrh Stonskoga polja) a otkriveni su ostaci iz željeznoga doba (prilozi iz grobnih gomila smještenih uz rubove prevlake). Dolaskom Ilira podižu se gradinska naselja na bregovima Humac i Gradac uz J stranu Stonskoga polja, te Humac uz obalu Malostonskoga kanala (ostaci suhozidnoga obrambenog zida i keramike). Rim. osvajanjem taj prostor dolazi pod upravnu vlast Narone. Provodi se centurijacija polja, gradinska se naselja proširuju, podižu se ladanjsko-gospodarski sklopovi i grade putovi. Na brežuljku Stari grad nalaze se ostaci ant. izvidničke utvrde; očuvani su i mnogi rim. nadgrobni natpisi. Iz kasnoant. je razdoblja jaki obrambeni zid kraj Zamasline, te utvrda na Glavici Sv. Mihajla.

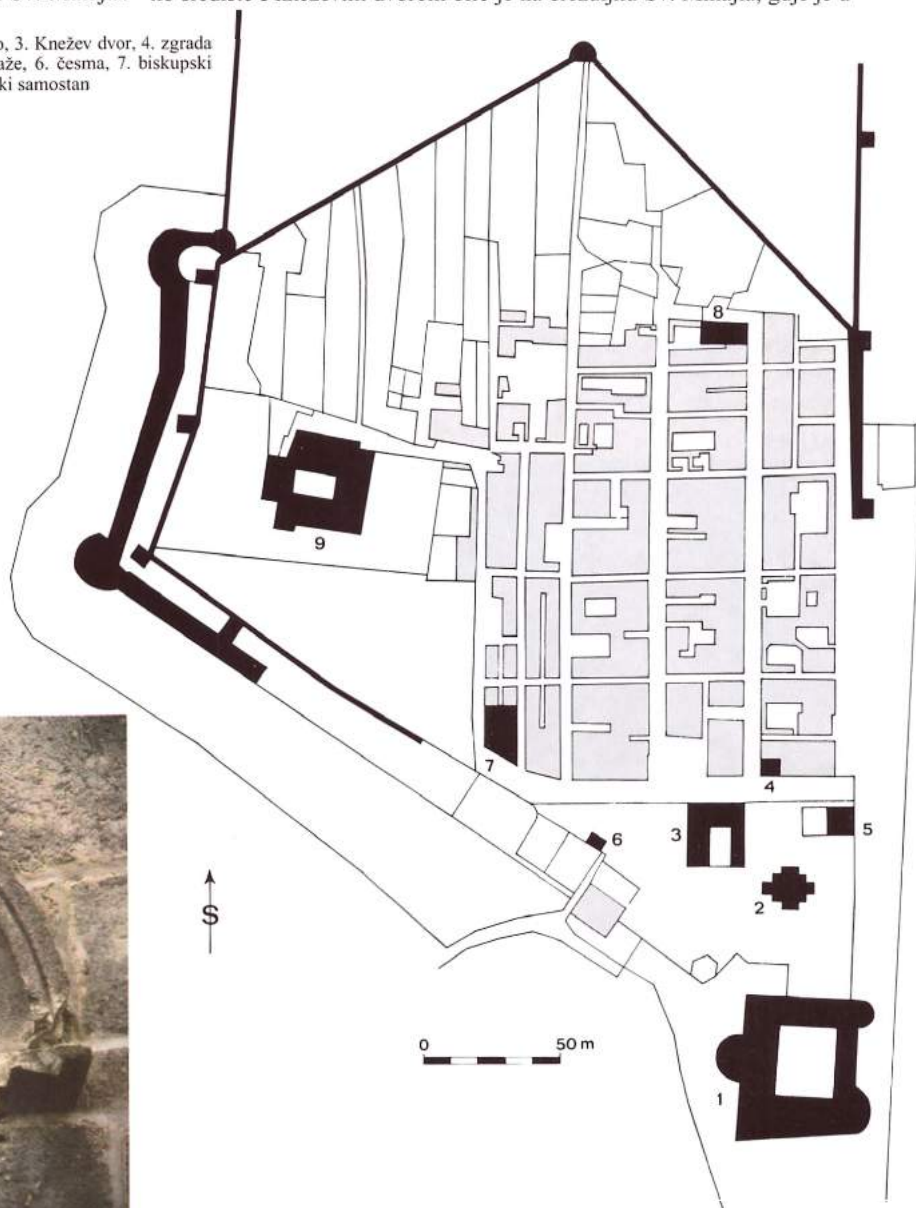
PLAN STONA. 1. Veliki kaštel, 2. Sv. Vlaho, 3. Knežev dvor, 4. zgrada dubrovačke kancelarije, 5. zgrada glavne straže, 6. česma, 7. biskupski dvor, 8. Sv. Laveran, 9. Sv. Nikola i franjevački samostan

STJEPAN STOLNIK, *Mrtva priroda*. Zagreb, Hrvatski muzej naivne umjetnosti

Na prostoru Stonskoga polja grade se ranokršč. crkve: bazilika Sv. Marije Mandaljene iz VI. st. na uzvisini Gorica (očuvani ostaci zidnih slika, u predvorju otkopan ranokršč. sarkofag), crkva Sv. Petra te crkva Sv. Ivana, memorijalnoga tipa; u sljedećim razdobljima crkve su doživjele pregradnje u stilu regionalne arhitekture ranoga sr. vijeka.

Ranosrednjovj. župa *Stantania* potpadala je pod vlast Zahumlja, a njezino središte s kneževim dvorom bilo je na brežuljku Sv. Mihajla, gdje je u

LUNETA PORTALA CRKVE SV. NIKOLE

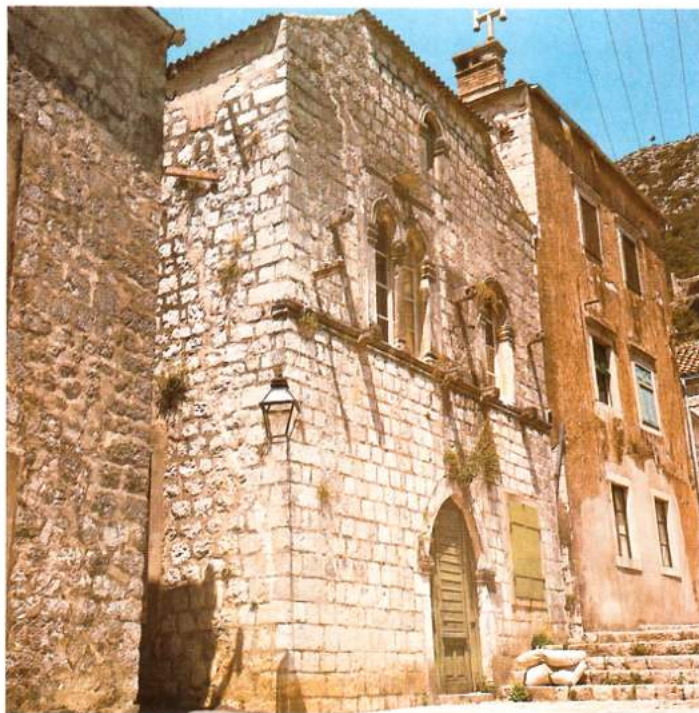

CRKVA SV. MIHAJLA

IX. st. podignuta istoimena predromanička crkvica (južnodalm. kupolni tip) s vrsnim ranoromaničkim freskama. U X. st. S. je sjedište biskupije u okviru splitske metropolije; biskupsko sjedište bilo je vjerojatno uz crkvu Gospe od Lužina. — U predromaničko doba, uz arhit. zahvate, crkve dobivaju klesani namještaj ukrašen pletrenom ornamentikom. Ispod nekadašnjega gradinskoga naselja Humca nastalo je srednjovj. podgrađe kojemu su pripadale ranoromanička crkva Sv. Martina te poslije crkve Sv. Kuzme i Damjana. Taj tip gradnje manjih zaselaka, utvrđenih gospodarstava i upravnih središta s većim brojem sakralnih objekata (često na temeljima ladanjskih vila) traje do sred. XIV. st. Tada i najveća crkva Gospa od Lužina dobiva romaničko-gotički oblik.

Kupnjom poluotoka Pelješca (1333) Dubrovnik počinje graditi Ston, drugi grad Republike. On se sastoji od dva utvrđena naselja (Ston i Mali Ston) te od Velikoga zida koji teče prevlakom što spaja poluotok Pelješac s kopnom i međusobno veže oba gradića. — S. ima peterokutnu osnovu s

MALI STON

GOTIČKA KUĆA U MALOME STONU

ravnim potezima zidina; na uglovima su jače utvrde. Glavni dio naselja ima tri široke ulice u smjeru $S-J$ i četiri uske u smjeru $I-Z$, koje su formirale 15 jednakih blokova. — Mali Ston leži u zaljevu između kopna i Pelješca na sjv. početku prevlake; ima tlocrt pravokutnika na čijoj je juž. stranici tvrđava Koruna. Prema nacrtu iz 1335. ravne ulice (u smjeru $I-Z$) dijele blokove kuća, a uza zidine $J-S$ su njihove spojnice. — Stonske utvrde imaju tri jake tvrđave: *Veliki kaštel* pred Stonom, *Koruna* nad Malim Stonom i *Pozvird* na istoimenom brdu; zidovi spajaju Pozvird s Velikim zidom i Stonom. Zidine su bile duge oko 5,5 km. Dok je kompleks bio cjelovit zidine su bile pojačane s 10 cilindričnih kula i 31 kulom četverokutne osnove, te s jednim četverouglastim i sa 6 cilindričnih bastiona. U gradnji utvrda sudjeluje niz vrsnih graditelja: majstor Mihač, župan Bunić, Onofrio della Cava, Bernardin iz Parme, Olivier Francuz te najznamenitiji dubrovački graditelj P. Miličević, čiji su zahvati očuvani na Velikome kaštelu (1489), Pozvizdu te lukobranu Maloga Stona (1491).

KULA I ARSENAL U MALOME STONU

Važnije očuvane građevine u Stonu su: romaničko-gotička franjevačka crkva *Sv. Nikole* sa skladnim gotičko-renesansnim klaustrom, gotičko-renesansna zgrada bivše kancelarije Republike, kasnorenesansni biskupski dvor s prizemnim trijemom (u njemu je lapidarij) i vrtom. Veći dio javnih i stambenih zgrada radovi su domaćih majstora — bolnica, ubožnica, vojne zgrade, te vlastelinske (Sorkočević, Bunić, Zamanja) i skromnije kuće s trgovinama.

Razdoblje procvata Republike (XV. i XVI. st.) vrijeme je kada u stonske crkve prispijevaju vrijedna umj. djela: slikano raspelo Blaža Jurjeva u franjevačkome samostanu, »Bl. Dj. Marija« — rad A. Rizza u crkvi *Sv. Vlaha*, drveni kip *Sv. Antuna* pustinjaka nepoznata venec. majstora u župnoj crkvi u Malome Stonu, dva zvona I. K. Rabljanina u crkvi *Navještenja* nedaleko od Stona, zbirka crkv. predmeta u crkvi *Sv. Vlaha* u Stonu (kalež biskupa Gučetića iz 1551).

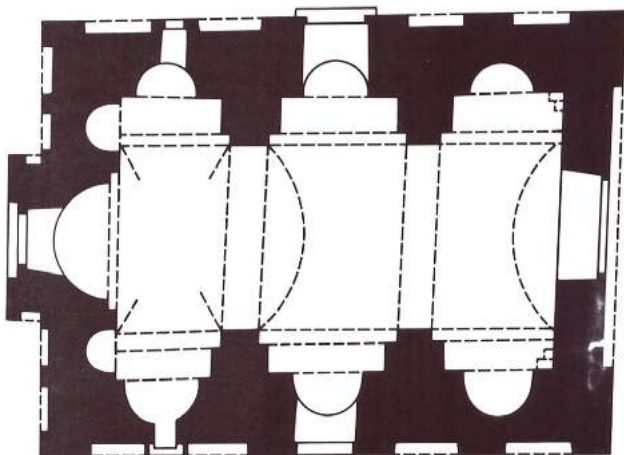
U baroknome razdoblju dolazi do novih prostornih rješenja koja mijenjaju urbano tkivo grada; srednjovj. *Placa* se proširuje kvadratičnim trgom nasuprot Kneževu dvoru.

U drugoj pol. XIX. st. učestalo je rušenje zidina; obnavljaju se u drugoj pol. XX. st., zauzimanjem dubrovačkoga konzervatora L. Beritića. God. 1870. na mjestu srednjovj. crkve *Sv. Vlaha* sagrađena je nova, a na mjestu kule *Torjun* podignuta je 1882. zgrada općine sa satom. Istodobno je u Malome Stonu podignut niz stambenih zgrada koje su umnogome narušile postojeće urbane odnose.

S. je tijekom II. svj. r. porušen, a *Placa* je obnovljena ubrzo nakon završetka rata. U potresu 1979. oštećene su mnoge građevine; slijedi obnova franjevačkoga samostana i sanacija Velikoga kaštela. U agresiji srpsko-crnogorske vojske na Hrvatsku 1991–92. znatno su oštećene zidine, spomenici i stambene zgrade.

STONSKÉ ZIDINE

TLOCRT CRKVE SV. MIHAJLA

LIT.: Lj. Karaman, Crkvice sv. Mihajla kod Stona, VjHAD, 1928. — L. Beritić, Dubrovački graditelj Paskoje Miličević, Prilozi—Dalmacija, 1948. — Isti, Stonske utvrde, Anali—Dubrovnik, 1954, 3; 1956, 4. — C. Fisković, Ranoromaničke freske u Stonu, Prilozi—Dalmacija, 1960. — M. Prelog, Prostorno planiranje i kulturna baština Jadranske obale, Arhitektura, 1967, 93–94. — M. Zaninović, Limitacija Stonskog polja, Adriatica praehistorica et antiqua, 1970. — D. Beritić, Ston, Metković 1974. — I. Fisković, O Stonu i stonskim spomenicima, Dubrovački horizonti, 1977. — Isti, Ston u svojem prirodnom i povijesnom prostoru, Arhitektura, 1977, 160–161. — Đ. Bošković, Osvrt na neka pitanja arhitektonskog rešenja crkvice sv. Mihajla u Stonu, Gunjačin zbornik, Zagreb 1980. — M. Planić-Lončarić, Planirana izgradnja na području Dubrovačke Republike, Zagreb 1980. — C. Fisković, Likovna baština Stona, Anali—Dubrovnik, 1985, 22–23. — Zbornik radova u čast 650. obljetnice planske izgradnje Stona i Malog Stona, Ston 1987. — Zlatno doba Dubrovnika (katalog), Zagreb 1987. — M. Planić-Lončarić, B. Tadić, I. Tenšek i D. Stepinac, Ston i njegovo područje — danas, Radovi OPU, 1988, 11. — I. Žile, Ratna razaranja spomeničke baštine u Dubrovniku i okolici, Radovi IPU, 1993, 17. M. P. L.

STOŠIĆ, Dalibor, kipar (Split, 23. IV. 1958). Diplomirao na Ekonomskome fakultetu u Zagrebu 1983. Akademiju završio 1987. Suradnik D. Džamonje 1988–89. Radi maštovite skulpture kombinirajući drvo i kovine (*Očekujući barbare*, 1988; *Bik* 1991–92; *Opus* 22, 1992). Samostalno izlagao u Zagrebu, Parizu, Monacu, Nici i Saint Paulu (Francuska).

LIT.: R. Ivančević, Dalibor Stošić, Skulpture 1988–1992 (katalog), Zagreb 1992. — G. Perleine i J. A. Prat, Dalibor Stosic (katalog), Nice 1995. K. Ma.

STOŠIĆ, Ivan, slikar i oblikovatelj (Karlovac, 1. VII. 1909 — 8. VI. 1977). Završio Školu umjetnih zanata u Leipzigu (1929–32). God. 1939. radi u Borovu kao reklamni crtač; 1940–56. radi u Zagrebu, Puli, Rabu, Dubrovniku kao kazališni scenograf, redatelj, dramski glumac i glumac lutkar. Bavio se oblikovanjem u tvornici pamuka u Dugoj Resi (1975–77). U početku slika aktove čvrste konstrukcije na način strogog

akademizma. Nakon toga slijedi trag njem. ekspresionista — crtež jedva naznačuje i meko modelira bojom (*Čimpanza*, 1931; *Na kupanju*, 1934; *Okolica Raba*, 1956). — Samostalno izlagao u Karlovcu i Zagrebu.

LIT.: P. Skutari, Ivan Stošić, Retrospektiva 1928–1977 (katalog), Karlovac 1977. K. Ma.

STOŠIĆ, Josip, povjesničar umjetnosti, likovni umjetnik i pjesnik (Zagreb, 21. II. 1935). Diplomirao je 1963. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu gdje radi u Institutu za povijest umjetnosti (starokršč., srednjovj. i renesansna umjetnost u Hrvatskoj). Posebno je istraživao dubrovačku katedralu i župnu crkvu u Čazmi. — Bavi se konkretnom poezijom, likovnim ustrojem riječi na plohi, suodnosom predmeta i riječi (*»A«*, 1969; *Premetaljka*, 1971). Samostalno izlagao u Zagrebu 1971.

BIBL.: Govor, riječi predmeta i prostora (katalog), Zagreb 1971; Srednjovjekovna umjetnička svjedočanstva o Zagrebačkoj biskupiji, u katalogu: Sveti trag, Zagreb 1994; Trogirski katedrala i njezin zapadni portal, u zborniku: Majstor Radovan i njegovo doba, Trogir 1994.

LIT.: Z. Maković, Josip Stošić, ŽU, 1972, 18. — M. Susovski, Inovacije u hrvatskoj umjetnosti sedamdesetih godina (katalog), Zagreb 1982, str. 24, 103, 130. — Z. Mrkonjić, Josip Stošić: riječ prostora, prostor riječi, u knjizi: Riječ i slika, Zagreb 1995. R.

STOŠIĆ, Krsto, kulturni povjesničar (Šibenik, 16. VII. 1884 — Tijesno, 25. I. 1944). Bogosloviju studirao u Zadru. Skupio kulturno-povijesnu i umj. zbirku koja je činila jezgru Gradskoga muzeja osn. 1925. u Šibeniku. Od 1925. povjerenik Konzervatorskoga ureda u Splitu za grad Šibenik i okolice; vodio zaštitu graditeljskoga naslijeđa šibenskoga kotara. Od 1932. povjerenik Galerije umjetnina Primorske banovine. Njegovo djelo u rukopisu *Samostan i crkva franjevaca konventualaca u Šibeniku* čuva se u šibenskome gradskom muzeju.

BIBL.: Nepoznati radovi Horacija Fortezze iz Šibenika, VjHAD, 1924–25; Katedrala u Šibeniku, Šibenik 1926; Natpisi u kamenu, VjHAD, 1928; Rukopisni kodeksi samostana sv. Frane u Šibeniku, Croatia sacra, 1933; Benediktinke u Šibeniku, Zagreb 1934; Galerije uglednih šibenčana, Šibenik 1936; Propeče kroz stoljeća, Život s Crkvom, 1939, 8; Sela šibenskoga kotara, Šibenik 1941; Je li Bonin iz Milana radio na šibenskoj katedrali?, VjHAD, 1935–49.

LIT.: 60 godina šibenskoga muzeja (katalog), Šibenik 1986. — S. Bačić, Don Krsto Stošić, Šibenik 1995. R.

STRAJNIĆ, Kosta, likovni kritičar (Križevci, 29. V. 1887 — Dubrovnik, 23. VII. 1977). Studirao slikarstvo u Beču i na Akademiji u Zagrebu (B. Čikoš-Sesija, M. Cl. Crnčić) 1907/08, a nakon toga je studirao i povijest umjetnosti te estetiku u Institutu J. Strzygowskoga u Beču. Živio je u Zagrebu (1911), Beogradu (1913), Pragu (1918–20) te Parizu, gdje je

D. STOŠIĆ, *Opus* 22

